

Övergripande riktlinjer för förvaltning av kronhjort

Västmanlands län 2025–2027

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Övergripande riktlinjer för förvaltning av kronhjort

Titel: Övergripande riktlinjer för förvaltning av kronhjort i Västmanlands län
2025–2027

Författare: Enheten för vilt, veterinär och djurskydd

Rapportnummer: 2025:02

Diarienummer: 324–2025

Utgivningsår: 2024

Omslagsbild: Länsstyrelsens viltkamera

Förord

Viltförvaltningsdelegationen beslutade om övergripande riktlinjer för länets förvaltning av kronhjort under perioden 2025–2027, enligt 3 § i förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer, vid ordinarie möte den 29 november 2024 (se protokoll).

Riktlinjerna, som kan revideras under perioden, ska vara stöd och vägledning för länets kronhjortsskötselområden vid deras förvaltning av de lokala kronhjortstammarna och för viltförvaltningsdelegationen samt Länsstyrelsen i arbetet med frågor som rör kronhjortsstammen.

Västerås, 29 november 2024

Innehåll

ÖVERGRIPANDE RIKTLINJER FÖR FÖRVALTNING AV KRONHJORT	1
FÖRORD	3
1 Övergripande riktlinjer för förvaltning av kronhjort i Västmanlands län 2025–2027	5
2 Förutsättningar för kronhjortsförvaltning	6
2.1 Bakgrund	6
2.2 Intressen och påverkansfaktorer inom kronhjortsförvaltningen.....	6
2.3 Kronhjortstammen i Västmanland.....	9
2.4 Kronhjortsskötselområden	10
3 Skydds jakt efter kronhjort	11
3.1 Skydds jakt på eget initiativ	12
4 Mål för kronhjortsförvaltningen	12
4.1 Kvalitén på stammen	12
4.2 I balans med betesresurserna.....	12
4.3 Trafiksäkerheten	13
5 Medel inom kronhjortsförvaltningen	13
5.1 Adaptiv förvaltning.....	13
5.2 Förvaltning inom kronhjortsskötselområden.....	13
5.3 Åtgärder för att motverka skador	15
5.4 Inventeringar	15
6 Uppföljning och ansvar inom förvaltningen.....	16
6.1 Viltförvaltningsdelegationen.....	16
6.2 Länsstyrelsen	16
6.3 Kronhjortsskötselområden	17
7 Referenser	17

1 Övergripande riktlinjer för förvaltning av kronhjort i Västmanlands län 2025–2027

Viltförvaltningsdelegationen (VFD) i Västmanlands län har reviderat de övergripande riktlinjer för förvaltning av kronhjort i länet, de tidigare från 2021 ersätts nu. Riktlinjerna gäller under perioden 2025–2027. De ska utgöra stöd och vägledning för länets kronhjortsskötselområden vid deras förvaltning av de lokala kronhjortstammarna och för VFD i övergripande frågor som rör kronhjortstammen i Västmanlands län.

2 Förutsättningar för kronhjortsförvaltning

2.1 Bakgrund

Fram till år 1992 var jakt efter kronhjort hårt reglerad i Sverige och det var i princip endast licensjakt som gällde. Som resultat av ökande stammar ändrades jaktlagen 1992 och allmän jakt infördes i hela landet för att öka avskjutningen¹. I samband med att art- och habitatdirektivet införlivades i Jaktförordningen 1998 ersattes den allmänna jakten med möjligheten till bildande av kronhjortsskötselområden².

I Västmanlands län förekommer kronhjort i alla länets kommuner. Baserat på avskjutningsrapporter bedöms de tätaste populationerna finnas i de södra, östra och centrala delarna av länet. Det finns 28 registrerade kronhjortsskötselområden i Västmanlands län samt ytterligare två kronhjortsskötselområden i Södermanlands län som administreras av Länsstyrelsen i Västmanlands län

2.2 Intressen och påverkansfaktorer inom kronhjortsförvaltningen

Kronhjorten utgör en viktig naturresurs och bör förvaltas utifrån de biologiska förutsättningar som finns, där hänsyn tas till såväl lokala näringar som allmänna intressen. Förvaltningen ska syfta till att skapa utrymme för att begränsa skador som uppkommer inom jord- och skogsbruk samt ge en jaktlig avkastning. Vidare ska förvaltningen syfta till att storleken på stammen är i balans med betesresurserna.

2.2.1 Jakt

Kronhjorten är vaksam vilket gör att den kan vara mer svårjagad än andra arter. Kronhjorten är väldigt störningskänslig^{3 4} vilket gör att vaktjakt är en jaktform att föredra. Vaktjakt kan kompletteras med löshunds jakt som är en effektiv metod. Vid vaktjakt finns större möjlighet än vid till exempel drevjakt att genomföra en säker och selektiv avskjutning. Upprepade störningar, särskilt med hundar, kan få kronhjortarna att flytta sig.

Jaktliga rekommendationer

I etablerade områden med bra sammansättning av stammen bör avskjutningen fördelas på cirka 25 % hjortar, 35 % hindar och 40 % kalv.

¹ Proposition 1991/92:9

² Regeringskansliet 2020

³ Sunde *et al.*, 2009

⁴ Sibbald *et al.*, 2011

Är stammen för stor och ska minskas ska detta främst ske genom en högre andel hindar och kalvar i avskjutningen. I områden där nyetablering sker och det finns en avsikt med att låta kronhjorten etablera sig samt i områden med låg medelålder ska avskjutningen riktas enbart mot kalv. Fördelning i avskjutning av vuxna djur ska anpassas efter rådande sammansättning och målsättning. Här måste beaktas att hjortar har en högre övrig dödlighet än hindar bland annat på grund av slagsmål hjortar emellan och att de kan fastna med sina horn i stängsel⁵. Andelen kapitala hjortar i avskjutningen bör vara mycket restriktiv och inriktad på att skapa tillräckligt stort antal kapitala platshjortar. En hjort är inte kapital förrän den är ca 10 år gammal⁶ varför uttag av hjortar i mellanålder bör göras med försiktighet. Hjortar med goda anlag bör ha fler än 5 taggar i sin andra hornuppsättning.

Jaktliga rekommendationer vid skydds jakt diskuteras under rubrik 3. Vid ansökningar om skydds jakt kan avsteg göras från de jaktliga rekommendationerna utifrån gällande förutsättningar i varje enskilt fall.

2.2.2 Areella näringar

Skogen är att betrakta som en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden bibehålls. Jordbruksmarken är viktig för livsmedelsproduktion, en levande landsbygd och för att öka vår självförsörjningsgrad. Både jord- och skogsbruket är viktiga för arbetstillfällen.

En källa till problem med kronhjort är de skador som djuren orsakar skogsbruket bland annat genom att äta bark på gran, så kallad barkflängning, vilket i sin tur leder till ökad risk för röt- och stormskador och en kvalitetsnedsättning av virket. Vidare kan kronhjort orsaka skador genom att beta på tall. Förekomsten av skador på skog orsakade av kronhjort varierar i länet med lokalt omfattande skador. Studier har visat att sambandet mellan täthet av kronhjort och skadenivån på skog är svag men att det däremot är ett starkare samband mellan skador och tillgången på alternativ föda i skogen, såsom bärris, lav och ljung⁷. För att öka möjligheten att producera mer foder kan stammar av hjortdjur under en tid behöva minskas. Skogsstyrelsen lyfter vikten av att föryngring av tall sker på tallmark samt på marker som passar för både gran och tall. Inom jordbruket orsakar kronhjorten betes-, ligg- och trampskador på växande och lagrad gröda. Det finns idag ingen etablerad inventering för att mäta andelen skador på skog och grödor orsakade specifikt av kronhjort. Skogsstyrelsen har inlett ett arbete med att ta fram en metod

⁵ Jarnemo, 2016

⁶ Naturvårdsverket, 2018

⁷ Jarnemo & Månsson, 2011

för att inventera barknag och barkflängning. Målsättningar för skogen och jordbruket lyfts under rubrik 4.2.

2.2.3 Lokalt näringsliv, turism och naturintresse

Det är ett intrycksfullt naturskådespel att se grupper av hjortar under brunsten. I länet återfinns ett större antal aktörer vilka, helt eller delvis, lever av verksamheter som möjliggör en näring baserad på besökare i naturen⁸. Aktörer inom turismnäringen är beroende av att det finns välmående klövviltstammar av hög kvalitet i länet. Flera av de aktörer vilka guidar besökare genom länets natur erbjuder paket där till exempel kronhjortssafaris ingår. Dessa paket gynnar även de aktörer i besöksnäringen vilka tillhandahåller logi, mat och transporter och andra tjänster kopplade till besöket. Antalet företagare som guidar och förmedlar kunskap om skog, växter och vilt till vårt läns besökare ökar stadigt⁸. En förutsättning för en meningsfull besöksnäring är en god dialog mellan markägare, jägare och turistföretagen. Detta gäller inte minst jaktturen där arrangerade kronhjortsjakter erbjuder jagande besökare. Dock måste en balans finnas vad gäller kronhjortstammens storlek där hänsyn ska tas till områdets förutsättningar för stammen vad gäller betesresurser samt alla ingående intressen inkluderat skador på skog och gröda, trafikolyckor samt turism.

2.2.4 Trafiksäkerhet

Trafikverket ansvarar för att bygga, driva och underhålla de statliga vägarna och järnvägarna. De har även ansvar för det förebyggande arbetet med att minska viltolyckorna på det statliga vägnätet. Detta arbete sker i samverkan med det nationella viltolycksrådet (NVR). NVR jobbar både med det förebyggande arbetet och eftersöksarbetet när olyckan väl hänt. Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för hur klövvilt kan hanteras i arbetet med grön infrastruktur⁹. Under 2015–2023 skedde det årligen mellan 8–22 viltolyckor i länet där kronhjort var

⁸ Region Västmanland, 2019

⁹ Naturvårdsverket, 2018 b

inblandad i flest olyckor skedde under 2021 och 2022¹⁰, se figur 1.

Figur 1. Antal viltolyckor med kronhjort i Västmanlands län under åren 2015-2023¹⁰.

2.3 Kronhjortstammen i Västmanland

Kronhjortstammen i länet sprider sig söderifrån med tätare populationer i de södra och centrala delarna. Stammen är ännu gles i spridningsområdet med lokalt förekommande flockar inom länets nordvästra delar. Lokalt kan kronhjorten ge upphov till skador på skog och gröda. Infrastruktur och större vattendrag är en begränsande faktor för spridningen^{11 12 13}. Tätheten i länet kommer, utifrån de naturliga förutsättningarna, att variera även i fortsättningen.

Sedan jaktåret 2008 har det skett en markant ökning av fällda kronhjortar i länet. Från att det då fälldes 144 kronhjortar fälldes det jaktåret 2023 711¹⁴, se figur 2. Denna trend bröts dock jaktåret 2022 då antalet fällda kronhjortar minskade jämfört med året innan. Denna minskning fortsatte även jaktåret 2023 bland annat på grund av den afrikanska svinpesten som medförde en del jaktliga restriktioner. Reproduktionen av kronhjort har i populationer med någorlunda jämn könsfördelning bedömts utgöra cirka 25-30 % av vinterstammens storlek¹⁵.

Kronviltet lever oftast i hemområden i familjegrupper där flera grupper

¹⁰ Nationella Viltolycksrådet

¹¹ Frantz *et al.*, 2012

¹² Patthey, 203

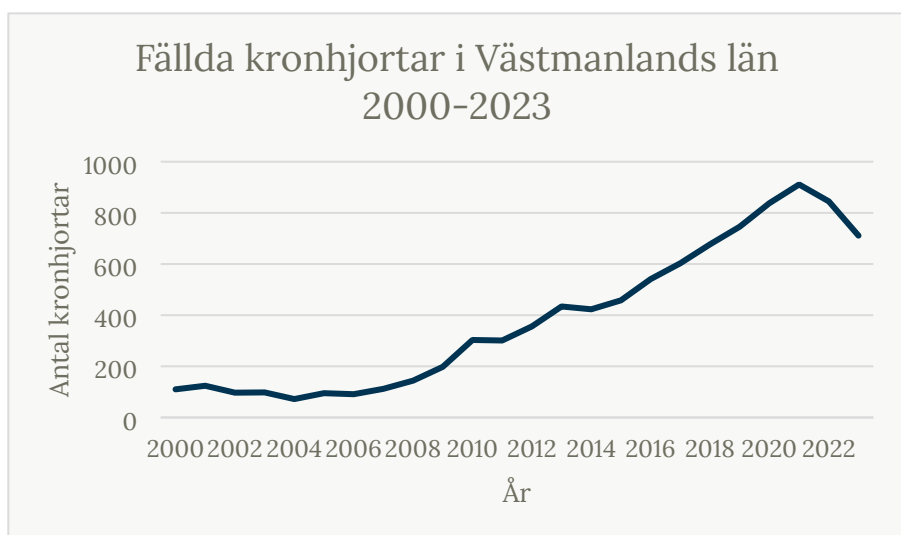
¹³ Pérez Espona *et al.*, 2008

¹⁴ Länsstyrelsen Västmanlands län

¹⁵ Jarnemo, 2014

tillfälligt kan gå ihop och bilda flock¹⁶. Det är således svårt att få beståndet att bli jämnt utspritt över ett större område.

Det är viktigt att det finns en tillräcklig andel fullvuxna hanhjortar (6 år och äldre) i populationen, då de spelar en viktig roll under brunsttiden, för att brunstcykeln ska fungera och hindarna bli betäckta vid bästa tidpunkt och undvika ombrunstning¹⁷. Få fullvuxna handjur leder till att yngre hjortar i en högre utsträckning stressar hindarna under brunsten och inte låter dem söka föda i lugn och ro vilket ger dem en sämre förberedelse inför vintern och den kommande dräktigheten¹⁷. Därav är det väldigt viktigt att rätt djur fälls, se jaktliga rekommendationer under rubrik 2.2.1.

Figur 2. Avskjutning av kronhjortar i Västmanlands län jaktåren 2000–2023¹⁴.

2.4 Kronhjortsskötselområden

År 2000 beslutade Naturvårdsverket att den allmänna jakten skulle avskaffas och i stället infördes möjligheten att inrätta kronhjortsskötselområden. Ett område som har sådan storlek och arrondering att det medger skötsel av en egen kronhjortsstam får av länsstyrelsen registreras som kronhjortsskötselområde.

Kronhjortsskötselområden är frivilliga sammanslutningar av markägare och jakträttshavare. Under jaktåret 2023 var 28 kronhjortsskötselområden registrerade i Västmanlands län samt att Länsstyrelsen i Västmanlands län administrerar ytterligare två kronhjortsskötselområden som ligger i Södermanlands län.

Eftersom kronhjorten rör sig över större områden bör ett kronhjortsskötselområde omfatta minst 20 000 hektar. Utbredningen av

¹⁶ Naturvårdsverket, 2015

¹⁷ Naturvårdsverket, 2018

området bör anpassas efter de geografiska och biologiska förutsättningarna, inklusive tillgången på brunstplatser och kalvningsområden. Befintliga skötselområden som inte har en egen kronhjortsstam bör se över möjligheten att gå samman med angränsande områden för att få en bättre förvaltning. I andra hand föra dialog med angränsande skötselområden för att utforma gemensamma mål i samband med att skötselplaner revideras med hänsyn till bland annat skadenivån.

I områden med mycket klövvilt är samförvaltning av stor vikt för att balansera den samlade vilttätheten till rådande fodertillgång. Kronhjort och andra hjortdjur ska anpassas efter fodertillgången så att tolerabla skadenivåer nås och bibehålls. Kronhjorten är en blandbetare och konkurrerar om föda med andra hjortdjur. Om det är höga nivåer av betesskador är det angeläget att hitta rätt bakomliggande orsak för att vidtagna åtgärder ska bli verksamma och balans uppnås. Skötselområden bör vara sammanhängande, och sträva efter att sammanfalla med ett eller flera älgskötselområden.

På Länsstyrelsens hemsida går det att ansöka om att bilda ett nytt kronhjortsskötselområde. Ansökan är avgiftsfri och ska innehålla en skötselplan för det nya området samt redovisning av:

- vilka fastigheter som ingår
- samtycke till registreringen från jakträttshavare och i förekommande fall viltvårdsområdesföreningar

På hemsidan går det också att ansöka om att lägga till eller ta bort fastigheter från befintliga kronhjortsskötselområden.

3 Skydds jakt efter kronhjort

Jakttiden efter kronhjort är generös och reglering av stammen ska därför ske under ordinarie jakttid genom en planerad och riktad avskjutning samt god framförhållning. Den lokala kronhjortsstammens täthet ska således inte regleras genom skydds jakt. Skydds jakt är det sista alternativet och ska användas först när andra preventiva metoder visat sig verkningslösa. De möjligheter att förebygga skador som den ordinarie jakten ger måste i första hand utnyttjas innan det att skydds jakt kan komma att bli aktuellt.

Om den uppskattade storleken på den lokala kronhjortsstammen har missbedömts och avskjutningsmålen i skötselplanen redan har uppnåtts finns det möjlighet att revidera skötselplanen och utöka avskjutningsmålen inom pågående planperiod.

Vid pågående akuta skador kan markägare ansöka om skydds jakt hos länsstyrelsen som prövar om skydds jakt kan beviljas. Länsstyrelsen tittar

på gällande förutsättningar i varje enskilt fall, till exempel hur många djur önskas fällas, vilket kön med mera.

3.1 Skydds jakt på eget initiativ

Från och med den 1 januari 2018 får jakträttshavaren bedriva skydds jakt efter årskalv av kronhjort som uppträder vid fält med oskördad gröda om det behövs för att förebygga skada. Årskalv av kronhjort får jagas om kronhjort orsakar stamskada på barrträd. Detta gäller årligen från den 1 juli till den 15 april på både registrerad och oregistrerad mark¹⁸. De årskalvar som fälls ska rapporteras till Länsstyrelsen. Kronhjortskalvar fällda under detta lagstöd ska inte avräknas från skötselområdets planerade avskjutning som är fastställd i deras skötselplan.

4 Mål för kronhjortsförvaltningen

Förvaltningen av kronhjorten ska vara ekosystembaserad. Med det menas att förvaltningen ska anpassas till kronhjortens påverkan på den biologiska mångfalden, förekomst av rovdjur och övriga klövviltarter samt tillgång på foder. Måltal knutna till viltbetesskador används inom områden inventerat med Älgbetesinventering (ÄBIN) och ska vara ett medelvärde baserat på upp till de tre senaste inventeringarna.

4.1 Kvalitén på stammen

Kronhjortstammen ska vara livskraftig, hålla en hög kvalitet, ha en jämn könsfördelning och en bra åldersfördelning bland de vuxna djuren.

- Minst 10 procent av stammen bör utgöras av fullvuxna hjortar (hjortar äldre än 6 år).

4.2 I balans med betesresurserna

Storleken på stammen ska anpassas efter fodertillgång så att skador på skogs- och jordbruk anses tolerabla av markägare och arrendatorer. Måltalen används inom områden inventerat med ÄBIN och ska vara ett medelvärde baserat på upp till de tre senaste inventeringarna.

- Högst 5 %* tallstammar har årligen uppkomna viltskador orsakade av hjortdjur.
- Minst 85 % tallstammar är vid ÄBIN-tillfället oskadade av hjortdjur. Målet möjliggör att 7 av 10 förnygrade tallstammar förblir oskadade när inventerad ungskog uppnått 5 meters höjd.
- I unga bestånd där RASE naturligt förekommer ska det finnas ett tillräckligt stort antal stammar för att uppnå långsiktig

¹⁸ Regeringskansliet 2020

målsättning om minst tio vuxna trädindivider per hektar i den äldre skogen. För att uppnå detta ska det finnas mer än 400 stammar av RASE per hektar varav 10 % med gynnsam status.

- Trädslag väljs utifrån ståndortsförhållanden. Utpräglade tallmarker föryngras med tall. På marker som passar både för tall och gran föryngras minst en fjärdedel med tall.
- I jordbruket bör en för trakten normal växtföljd kunna användas.
- I jordbruket bör viltskador orsakade av hjortdjur inte överstiga 4 % av normal årlig skörd, mätt på gårdsnivå.

4.3 Trafiksäkerheten

- Trafikolyckor där kronhjort är inblandade i Västmanlands län ska förebyggas och minska.

5 Medel inom kronhjortsförvaltningen

5.1 Adaptiv förvaltning

Förvaltningen av länets kronhjortstam ska bygga på lokal och adaptiv samförvaltning. Med samförvaltning menas en frivillig sammanslutning där jägare, markägare, jord- och skogsbrukare bedriver en flerartsförvaltning som inkluderar alla för området förekommande klövviltarter inom ett visst geografiskt område. Syftet är att låta både vetenskaplig och mer erfarenhetsbaserad kunskap ligga till grund för förvaltningen och även öka det lokala deltagandet och möjligheten för att kunna påverka på lokal nivå. Förvaltningen av kronhjortstammen blir då ett gemensamt ansvarstagande där både markägare och jägare har ansvar för att tillsammans samverka för att nå målsättningarna. Kronhjortstammen ska förvaltas genom jakt under ordinarie jakttid. Adaptiv förvaltning av kronhjortstammen innebär att vid behov kunna korrigera mål och förvaltningsmodell utifrån ändrade förutsättningar.

För att följa trender och fånga upp förändringar bör regelbundna och likartade inventeringar genomföras, så att kronhjortens antal och utbredning kan följas över tid. I nuläget saknas dock etablerade metoder för inventering av kronhjort. Det är därför extra viktigt att de inventeringsmodeller som genomförs inom ett område är likartade mellan åren, så att trender kan följas över tid. Markägarna, jakträttshavare och markarrendatorer behöver även följa skadebilden av kronhjort, både lokalt och genom ÄBIN. Hänsyn behöver också tas till Skogsstyrelsens foderprognoser, se vidare i avsnittet om inventeringar.

5.2 Förvaltning inom kronhjortsskötselområden

En väl fungerande samverkan mellan markägare, jakträttshavare och markarrendatorer är grunden för en framgångsrik förvaltning. I och med

en ökande kronhjortstam och därmed risk för skador måste skötselområdena ha beredskap för att vidta åtgärder, till exempel genom ökad avskjutning av främst hindar och kalvar. Avlysningsjakt över hela skötselområdet är en rekommenderad förvaltningsmodell då kronhjort sällan är jämt spridd över ett skötselområde. Ett kronhjortsskötselområde ska vara av sådan storlek och arrondering att det medger skötsel av en egen kronhjortsstam.

Kronhjortsskötselområdena ska ta fram en skötselplan över 3 år för området. Skötselplanen ska bidra till en adaptiv förvaltning och till att uppsatta mål nås. Skötselplanen bör beskriva en långsiktig målsättning för skötseln grundad på uppgifter om bedömd kronhjortstam, skadesituationen på skog och gröda inom området samt önskad täthet på kronhjortstammen. I planen ska det framgå hur stor den årliga avskjutningen bör vara och vilka långsiktiga och akuta åtgärder som ska vidtas för att begränsa skador på skog och gröda och för att minska risken för trafikolyckor. Alla jakträttshavare inom skötselområdet har ett gemensamt ansvar att bidra till att den planerade avskjutningen nås. Länsstyrelsen bedömer att jakt under ordinarie jakttid enligt områdets skötselplan är den långsiktiga lösningen för att förebygga skador på grödor i området. Skötselplanen ska bidra till att minimera skador på grödor och skog till acceptabla nivåer.

Långsiktigt bör avskjutningen fördelas lämpligt över kön och åldersklasser. De fullvuxna hjortarna, äldre än sex år, är mycket viktiga för kronhjortens biologi¹⁹. En hjort är kapital först när den är 10 - 14 år¹⁹ och uttaget av hjortar bör därför vara återhållsamt. För att uppnå denna målsättning bör avskjutningen fördelas på 25 % hjortar, 35 % hindar och 40 % kalvar. Begränsning av taggantal på hjortar i tilldelning kan regleras i skötselplanen.

Är stammen för stor och ska minskas sker detta främst genom att fälla en högre andel hindar och kalvar. En hög kalvavskjutning kan också vara nödvändig dels för att möta lokala variationer i förekomst och antal dels för att höja kvalitén på stammen.

Kronhjorten är internationellt en viktig bytesart för stora rovdjur²⁰. När kronhjorten i Sverige sprider sig till områden med varg så kan den bli en viktig bytesart för vargar²¹. Kalvarna är också tänkbara byten för lodjur²² något som kan behöva tas med i beräkningen av jaktuttaget.

¹⁹ Jarnemo *et al.*, 2018

²⁰ Zlatanova *et al.*, 2014

²¹ Sand *et al.*, 2014

²² Jarnemo, 2016

5.3 Åtgärder för att motverka skador

Jakträttshavarna, markägare och markarrendatorer ansvarar gemensamt för att följa utvecklingen av kronhjortstammen och vara observanta på skadesituationer som kan uppstå för att snabbt kunna sätta in motåtgärder. Skador ska i första hand förebyggas inom den ordinarie kronhjortsförvaltningen. De möjligheter att förebygga skador som den allmänna jakttiden ger måste i första hand utnyttjas före det att skydds jakt kan bli aktuellt.

Jakträttshavaren och markägaren eller markarrendatorn vid en skadedrabbad fastighet bör undersöka möjligheterna till jaktlig samverkan för att därigenom skapa bättre förutsättningar att förebygga skador på den aktuella fastigheten. Jakttrycket bör ökas i områden där skadeförhållandena tenderar att bli oacceptabla.

Om tillgång finns verkar kronhjortar föredra mer lättåten vegetation i närheten av granbestånd²³. Foderskapande åtgärder som ger ökad tillgång på mängden löv och betesbegärliga träd och buskar, bärris och ljung kan medföra minskade skador²³. Klövvilt bör inte utfodras annat än vid, för trakten extrema vinterförhållanden, för att förhindra viltets lidande. Främst grovfoder bör då användas. Syftet är främst att hjälpa viltet den period av året då det är störst risk för svält. Gällande bestämmelser för utfodring finns på Jordbruksverkets hemsida.

5.4 Inventeringar

För närvarande finns inga etablerade inventeringsmetoder för kronhjort varför inventeringsresultat beträffande stammens storlek eller fördelning av djur inom stammen till viss del är osäkert. De inventeringar som kronhjortsskötselområdena tillämpar bör utföras lika och med samma ambition mellan åren för att trender ska kunna ses över tid. De inventeringsmetoder som bör användas är avskjutningsstatistik, kronobs, slaktvikt på kalvar, och ÄBIN.

Avskjutningsstatistik kan påvisa trender om ökande eller minskande stammar. Vid tolkning av data ska hänsyn tas till att avskjutning inte behöver avspegla tätheten av stammen då den kan variera med målsättningen för skötselområdet samt att årsvisa variationer kan förekomma som följd av till exempel snörika vintrar som kan påverka möjligheterna till jakt.

Kronobs, motsvarande älgobs, kan ge en fingervisning om könsfördelning och täthet om det genomförs kontinuerligt och i tillräcklig omfattning. Uppskattningen av mängden kronhjort över tid bör baseras på gjorda observationer i samband med jakt på älg och kronhjort, samt simultan räkning av kronhjortar under brunsten och/eller vid foderplatser under

²³ Jarnemo & Månsson, 2011

vårvintern. Simultana räkningar av kronhjort förutsätter samordning inom och mellan skötselområden. Vid inventeringen är det av största vikt att räkningen genomförs vid samma tidpunkt. Räkningar av antal djur där de ansamlas för födosök (vårvinter) eller brunstplatser (hösten) kan ge värdefulla kvalitativa kunskaper om stammens fördelning avseende könkvot och åldersstruktur. Kronhjort är i regel mer skygg jämfört med älg, vilket innebär att det krävs en högre ansträngning för att göra observationer av kronhjort än för älg. Kronobsen bör delas in i hind, kalv, kapital hjort och övrig hjort. Till förvaltningsmodellen Ektörne behöver även andelen spetshjortar framgå.

Slaktvikt (djurkroppens vikt utan inälvor, huvud, hud och skåncar) kan användas för att utvärdera hälsotillståndet i populationen. Framför allt trender över tid i kalvvikter kan visa på förändringar i stammens utveckling och bland annat vara en indikator på om konkurrensen om foderresurserna är hög.

ÄBIN är en inventering som erhåller underlag om skogsskador orsakade av hjortdjur. LRF skogsägarna och skogsindustrin har gemensamt fattat ett beslut om finansiering av ÄBIN som innebär att hela landet inventeras under en tvåårsperiod. Skogsstyrelsen ansvarar för metodik, resultatbearbetning och redovisning av resultatrapporter. Insamlingen av fältdata utförs av entreprenörer som upphandlas av ÄBIN ekonomisk förening. ÄBIN fångar i dagsläget inte upp alla skador som kronhjort orsakar på skog där de allvarligaste skadorna sker på granskog i gallringsålder. Skogsstyrelsen har inlett ett arbete med att ta fram en metod för att inventera barkgnag och barkflängning.

6 Uppföljning och ansvar inom förvaltningen

6.1 Viltförvaltningsdelegationen

Jakten efter kronhjort följs årligen upp av länsstyrelsen och resultatet inklusive måluppfyllelse i olika områden presenteras för Viltförvaltningsdelegationen. Vid behov kan de övergripande riktlinjerna revideras under innevarande period.

6.2 Länsstyrelsen

Länsstyrelsen följer upp avskjutningen efter avslutad jaktsäsong. Om måluppfyllelsen avviker mer än 10 % från skötselplan kommuniceras detta med kronhjortsskötselområden för att diskutera orsak till avvikelsen och om planen behöver revideras.

Länsstyrelsen ansvarar för registrering av kronhjortsskötselområden och handlägger ansökan om ändringar samt fastställer skötselplaner för kronhjortsskötselområden.

Länsstyrelsen prövar ansökan om skydds jakt.

6.3 Kronhjortsskötselområden

Inom ett kronhjortsskötselområde ska ett årligt samråd hållas mellan markägare, jakträttshavare och markarrendatorer. Vid samrådet ska kronhjortens utveckling diskuteras med hänsyn till de kronhjortar som fällts både inom allmän jakttid och under skydds jakt, skador av kronhjort samt måluppfyllnad för gällande skötselplan. Samrådsprotokollen för kronhjortsskötselområde bör bevaras under minst fem år och bör på begäran ges in till länsstyrelsen.

Kronhjortsskötselområdet ansvarar för att rapportera in fällda kronhjortar senast 14 dagar efter jakttidens avslut till Länsstyrelsen.

Kronhjortsskötselområdet ansvarar för att ta fram och vid behov revidera skötselplanen. Med fördel kan förvaltnings-modellen ”Ektörne” användas av kronhjortsskötselområdena. En sådan bör bifogas i samband med att skötselplan skickas in till Länsstyrelsen för revidering och fastställande.

7 Referenser

Frantz, A. C., Bertouille, S., Licoppe, A. M., Chaumont, F. & Flamand, M. C. 2012. Comparative landscape genetic analyses show a Belgian motorway to be a gene flow barrier for red deer (*Cervus elaphus*), but not wild boars (*Sus scrofa*). *Molecular Ecology*, 21: 3445–3457.

Jarnemo, A. 2014. Kronviltprojektet 2005–2013 Slutrapport.

Jarnemo, A. 2016. Artbeskrivning kronvilt (Kronhjort). Projekt Skånsk Kronhjort.

Jarnemo, A. & Månsson, J. 2011. Barkskalning av kronvilt: En fråga om födotillgång, landskapstyp eller populationstäthet? Slutrapport Viltvårdsfonden, projekt nr 09/214 v-205-09.

Jarnemo, A., Neumann, W., Ericsson, G., Kjellander, P. & Andrén, H. 2018. Hjortvilt i Sverige – En kunskapssammanställning. Rapport 6819. Stockholm. Naturvårdsverket.

Länsstyrelsen i Västmanlands län, sammanställning av avskjutningsrapporter från kronhjortsskötselområden.

Nationella Viltolycksrådet. 2021. www.viltolycka.se

- Naturvårdsverket. 2015. En utvärdering av svensk kronhjortsförvaltning.
- Naturvårdsverket. 2018. Rapport 6819, Hjortvilt i Sverige.
- Naturvårdsverket. 2018 b. Klövvilt och grön infrastruktur.
- Patthey P. 2003. Habitat and corridor selection of an expanding red deer (*Cervus elaphus*) population. - Doktorsavhandling, Faculté des Sciences de l'Université de Lausanne, Lausanne.
- Perez-Espona S, Perez-Barberia J, McLeod JE, Jiggins CD, Gordon IJ, Pemberton JM, Perez-Barberia FJ. 2008. Landscape features affect gene flow of Scottish Highland red deer (*Cervus elaphus*). - *Molecular Ecology* 17:981-996.
- Proposition. 1991/92:9 om jakt och viltvård
- Regeringskansliet. 2020. SFS 1987:905 Jaktförordning
- Region Västmanland. 2019. Enkätundersökning
- Sand, H., Liberg, O., Flagstad, Ö., Wabakken, P., Åkesson, M., Karlsson, J. och Ahlqvist, P. 2014. Den Skandinaviska Vargen en sammanställning av kunskapsläget 1998 – 2014 från det skandinaviska vargforskningsprojektet SKANDULV, Grimsö forskningsstation, SLU. Rapport till Direktoratet for Naturforvaltning, Trondheim, Norge.
- Sibbald AM, Hooper RJ, James E. McLeod JE, Gordon IJ. 2011. Responses of red deer (*Cervus elaphus*) to regular disturbance by hill walkers. - *European Journal of Wildlife Research* 57: 817-825.
- Sunde P, Olesen CR, Madsen TL, Haugaard L. 2009. Behavioural responses of GPS-collared female red deer *Cervus elaphus* to driven hunts. - *Wildlife Biology* 15: 454-460.
- Zlatanova, D., Ahmed, A., Valasseva, A. & Genov, P. 2014. Adaptive Diet Strategy of the Wolf (*Canis lupus* L.) in Europe: a Review. *Acta Zoologica Bulgarica*, 66: 439-452.

Länsstyrelsen
Västmanlands län

www.lansstyrelsen.se/vastmanland